

Urbane meeuwen in het werkgebied van de Vogelwerkgroep Alkmaar

Harry Smit

Inleiding

Door het verschijnen van de Vos in de duinen bij Schoorl zijn de grote meeuwenkolonies die daar gevestigd waren verdwenen. Sinds begin jaren negentig van de vorige eeuw verschenen de meeuwen in Alkmaar als broedvogel. Het ging daarbij om de Stormmeeuw, Zilvermeeuw en Kleine Mantelmeeuw. In 1991 verschenen de eerste broedende Stormmeeuwen in Alkmaar, in 1992 voegden zich daar Zilvermeeuwen bij en in 1993 de Kleine Mantelmeeuw (Woutersen 1994). De aantallen in Alkmaar liepen snel op, tot rond 500 paar Stormmeeuwen, 240 paar Kleine Mantelmeeuwen en 350 paar Zilvermeeuwen (Smit *et al.* 2015). Na 2009 liepen de aantallen Zilvermeeuwen terug tot iets meer dan 150, daarmee de landelijke trend volgend voor deze soort. Naast het stedelijke gebied van Alkmaar zijn meeuwen ook gaan broeden in andere stedelijke gebieden binnen het werkgebied van de Vogelwerkgroep, vooral bedrijventerreinen in Heerhugowaard en Langedijk.

Broedende meeuwen zorgen voor overlast in het stedelijke gebied door lawaai, schijn-aanvallen op mensen, vervuiling door uitwerpselen en het openhalen van vuilniszakken. Door de gemeente Alkmaar is een aantal maatregelen genomen om het aantal broedende meeuwen en de overlast te verminderen. In de binnenstad van Alkmaar wordt het huisvuil nu ondergronds opgeslagen. Gemeente Alkmaar heeft voor de periode 2017 tot 2020 ontheffing om onderzoek te doen naar de beperking van overlast door meeuwen. In het kader van dit onderzoek worden o.a. de eieren van broedende meeuwen vervangen door nep-eieren of in olie gedompeld, zodat ze niet meer uit-

komen. De meeuwen blijven dan lang broeden en starten geen vervolgsel, wat ze wel doen wanneer de eieren verwijderd worden. Door bedrijven en particulieren worden op bedrijventerreinen op veel plaatsen vliegers ingezet en hier en daar (Beverkoog, Beveland) worden ook angstkreten van meeuwen afgespeeld. Daarnaast vindt er illegale vervolging plaats. Meeuwen worden doodgeschoten in de kolonies, vooral op bedrijventerreinen.

De Vogelwerkgroep Alkmaar e.o. volgt de ontwikkeling van

Stormmeeuwen trekken zich weinig aan van de vliegers op bedrijventerrein Beveland: twee nesten in aanbouw op 11 mei. Foto: Tom Damm

de urbane meeuwen al geruime tijd. Eerdere integrale tellingen vonden plaats in 1994, 2004, 2009 en 2013. In 2018 is opnieuw een integrale telling gehouden, en in dit artikel wordt daarvan verslag gedaan.

Methodiek

Voor de tellingen zijn de richtlijnen van Sovon gevolgd (Van Dijk & Boeie 2011). Er dient voor nesten een telling gedaan te worden tussen 20 mei en 15 juni. Naast meeuwen zijn ook Visdieven geteld. Scholeksters worden ook regelmatig broedend op daken gevonden, maar deze zijn niet systematisch geteld. Volgens de richtlijnen van Sovon dienen deze tussen 20 mei en 30 juni geteld te worden.

Het tellen van broedende meeuwen in steden is geen eenvoudige zaak. Door de onoverzichtelijkheid van sommige delen, vooral de binnenstad en de bedrijventerreinen, kunnen broedende meeuwen makkelijk gemist worden. Daarnaast is het niet

overal mogelijk een hoge positie (bijvoorbeeld een hoge flat) te vinden van waar op daken broedende meeuwen geteld kunnen worden. In gebieden waar nestentelling niet mogelijk was, zijn broedverdachte meeuwen genoteerd. Dit zijn meeuwen die vocaal duiden op broeden (bv. alarm slaan), of die op wacht staan op een dak (de partner zit dan op het nest).

De hier gepresenteerde aantallen zullen dan ook nooit volledig zijn. Mogelijk zijn er ook broedende meeuwen in Heiloo en Egmond aan Zee, maar hier is niet geteld. Hieronder volgt per deelgebied een overzicht hoe er geteld is. In alle gebieden is altijd ook vanaf de grond geteld.

Alkmaar

- Binnenstad. Geteld vanuit een hoge flat (8ste verdieping) in Overstad en vanuit de enorme stelling bij de Grote Kerk. Vooral de telling vanuit de laatste positie

De telling vanaf de enorme stelling bij de Grote Kerk leverde veel broedgevallen op.

Foto: Harry Smit

leverde veel broedgevallen op, tot aan het dak van het ziekenhuis aan toe.
- Bedrijventerrein Huiswaard. Geteld vanuit een hoge flat in Overstad (9de verdieping).
- Bedrijventerreinen Laanenderweg en Boekelermeer. Met behulp van de vrijwillige brandweer geteld met een zeer hoge ladder (tot 33 m). Een kleiner deel in het zuiden

- van de Boekelermeer is geteld vanuit een toevallig aanwezige hoogwerker.
- Bedrijventerrein Overdie. Geteld vanaf de grond, op een tweetal plaatsen vanaf een aanwezige hoge vaste ladder.
 - Bedrijventerrein Oudorp. Geteld vanuit de hoge flat (9de verdieping) aan de Scheepsjagerstraat en vanaf een hoge flat aan de Waalstraat. Een bedrijf geteld vanaf een hoogwerker die door een verhuurbedrijf ter beschikking werd gesteld.
 - Bedrijventerrein Beverkoog. Geteld vanaf de grond en vanuit twee wat hogere gebouwen met beperkt zicht.
 - Bedrijventerrein Viaanse Molen en omgeving. Geteld vanaf de grond.
 - Woonwijk Overdie. Geteld vanaf een hoge flat (9de verdieping) aan de Melis Stokelaan.
 - Spoorbuurt. Geteld vanuit de stellage aan de Grote Kerk.
 - Woonwijk Oudorp. Geteld vanaf de hoge flats aan de Maasstraat en Waalstraat. Ook een gemengde woonwijk/bedrijventerrein tussen deze flats en de Nieuwe Schermerweg is vanaf deze flats geteld.
 - Woonwijk Kooimeer. Geteld vanaf een hoge flat aan de Louise Henriëttestraat.
 - NS-Station Alkmaar Noord. Geteld vanaf de grond.
 - School PCC Vondelstraat en omgeving. Het dak is bezocht, en er is geteld vanaf de hoge flat tegenover de school. Vanaf de 9de verdieping van deze flat konden ook de flats langs de Willem de Zwijgerlaan geteld worden.

Heerhugowaard

- Bedrijventerrein Zandhorst. Geteld vanaf de grond.
- Bedrijventerrein Beveland. Geteld vanaf de grond.
- Winkelcentrum Middenwaard e.o. Het zuidelijke deel is geteld vanaf het dak van de parkeergarage.

Langedijk

Geteld vanaf de grond.

Bergen, Bergen aan Zee, Schoorl

Geteld vanaf de grond.

Resultaten

De resultaten van de telling in 2018 zijn opgenomen in tabel 1.

Tabel 1. Aantallen broedende meeuwen in het stedelijke werkgebied van de Vogelwerkgroep Alkmaar e.o. in 2018.

	Storm- meeuw	Zilver- meeuw	Kleine Mantelm.	Kok- meeuw	Vis- dief
Alkmaar					
Binnenstad	3	7	19		
Alkmaar, Oudorp	10	15	64		
Bedrijventerrein Oudorp	91	8	56		

	Storm- meeuw	Zilver- meeuw	Kleine Mantelm.	Kok- meeuw	Vis- dief
Bedrijventerrein Overdie	12	4	9		
Bedrijventerrein Boekelermeer	38	12	12	1	18
Bedrijventerrein Laanenderweg	8	15	33		
Bedrijventerrein Huiswaard	5	15	27		
Spoorbuurt e.o.		2	2		
Emmakwartier	1				
Alkmaar, Kooimeer	10		8		
Alkmaar, ziekenhuis			2		
Alkmaar, PCC e.o.	18	17	10		
Alkmaar, Hoefplan	25	5	16		
Bedrijventerrein. Viaanse Molen e.o.	12	3	3		
Alkmaar, Bergermeer	7		2		
Alkmaar, NS-station Noord e.o.	26	2	1		
Beverkoog	67	6	52		
Totaal Alkmaar	333	111	316	1	18

Heerhugowaard

Bedrijventerrein Zandhorst 1-3	58	20	26		
Bedrijventerrein Beveland	44	6	7		
Winkelcentrum Middenwaard	26	5	4		
Sportpark de Wending e.o.	15				
De Draai (bedrijfsgebouw)	6				
De Draai (akkers)	3				
Intratuin (bedrijfsgebouw)	1				
Strand van Luna (bedrijfsgebouw)	6				
Totaal Heerhugowaard	159	31	37	0	0

Langedijk

Pont Meter, Oudkarspel	18				
Spanjaardsdam (akkers)	3	2	6		

Bergen

Bergen	25	2	2		
Bergen aan Zee	7	1	1		
Schoorl	4				

Totaal	549	147	362	1	18
---------------	------------	------------	------------	----------	-----------

Stormmeeuw

De grootste kolonies Stormmeeuwen bevinden zich in Alkmaar op de bedrijventerreinen Oudorp, Beverkoog en Boekelermeer. Er wordt vaak in kleinere kolonies gebroed. Buiten Alkmaar zijn grote aantallen op de bedrijventerreinen in Heerhugowaard aangetroffen.

Stormmeeuw op nest in Sneeuwbes op parkeerplaats bij sportpark De Wending, 6 juni. Foto: Tom Damm

Kleine Mantelmeeuw

De grootste aantallen Kleine Mantelmeeuwen bevinden zich op de flats tussen de Maasstraat en de Waalstraat in Oudorp en op het bedrijventerrein van Oudorp. Verder wordt er veel gebroed op bedrijventerrein Laanenderweg. De meeste kolonies van Kleine Mantelmeeuwen zijn gemengd met Zilvermeeuwen. Broedende Kleine

Kleine Mantelmeeuw voert pullen in kolonie op schuin dak aan Berenkoog, Bedrijventerrein Beverkoog, 5 juni. Foto: Tom Damm

Broedende Stormmeeuwen zijn regelmatig op de grond te vinden, soms open en bloot, soms verstoppt in struiken (parkeerterreinen, braakliggende terreinen). Ook wordt veel in dakgoten gebroed. Kolonies van de grotere meeuwen worden gemeden. Op een dak op bedrijventerrein Oudorp is er een strikte scheiding tussen de Stormmeeuwen en de grotere meeuwen.

Mantelmeeuwen worden (net als Zilvermeeuwen) vrijwel altijd op daken gevonden.

Zilvermeeuw

De meeste Zilvermeeuwen worden gevonden op de bedrijventerreinen Laanenderweg, Boekelermeer, Huiswaard en Zandhorst. Ook op de flatdaken tussen de Maasstraat en de Waalstraat in Oudorp zijn veel Zilvermeeuwen te vinden.

Kokmeeuw

Een van de verrassingen van deze telling was een broedende Kokmeeuw tussen Visdieven op het dak van het bedrijf Vomar op het bedrijventerrein Boekelermeer. Tot nu toe was deze soort nog niet eerder broedend op daken in Alkmaar gevonden. Erg plezierig zat de Kokmeeuw daar overigens niet: voortdurend werd de Kokmeeuw op zijn nest belaagd door Visdieven.

Visdief

Op twee locaties in de Boekelermeer (dak van Vomar, Opaalstraat en Ivoorstraat) zijn kleine kolonies Visdieven gevonden. Verder is er een grondnest in de Boekelermeer gevonden en zat een broedende Visdief boven een winkelcentrum in Oudorp.

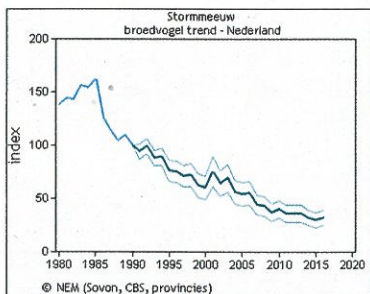
Overzicht bedrijventerrein Boekelermeer met op de voorgrond het dak van Vomar met de visdievenkolonie. Foto: Harry Smit

Discussie

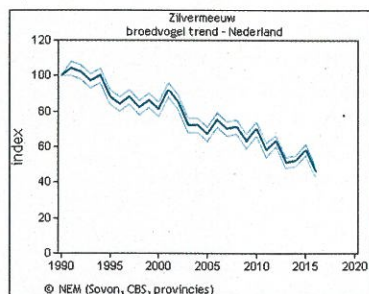
In tabel 2 zijn de aantallen broedende meeuwen in Alkmaar opgenomen van 1984 tot en met 2018. Van de andere gebieden zijn geen langetermijntellingen bekend.

Tabel 2. Aantallen broedende meeuwen in Alkmaar.

	1984	1994	2004	2009	2013	2018
Stormmeeuw	0	258	533	463	491	333
Kleine Mantelmeeuw	0	13	38	240	238	316
Zilvermeeuw	0	68	228	353	159	111
Totaal	0	339	799	1056	888	760

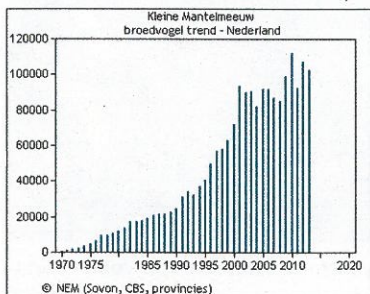

Figuur 1. Trend Stormmeeuw in Nederland
(www.sovon.nl/nl/soort/5900).

Figuur 2. Trend Zilvermeeuw in Nederland
(www.sovon.nl/nl/soort/5920).

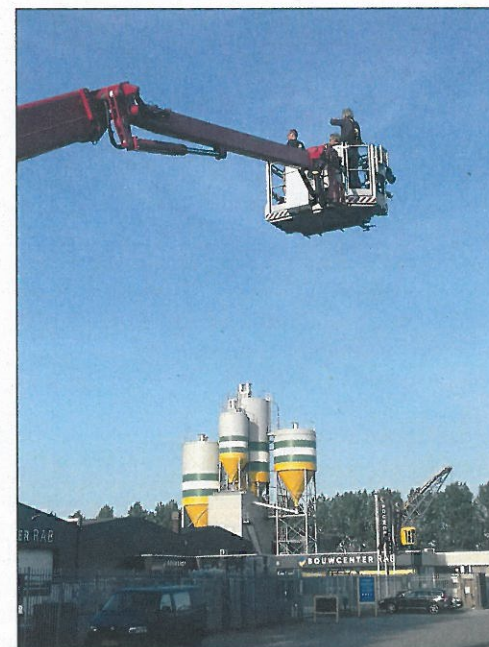
De aantallen Zilvermeeuwen zijn al vanaf 2009 met bijna 70% afgenomen, de aantallen Stormmeeuwen zijn sinds 2013 met 32% afgenomen. Beide soorten volgen de landelijke trend, die afnemend is (figuren 1 en 2). De Kleine Mantelmeeuw daarentegen is sinds 2013 met bijna 33% toegenomen. Ook deze soort volgt de landelijke trend, die toenemend is (Boele *et al.* 2018, fig. 3). De in de inleiding vermelde maatregelen van de gemeente Alkmaar in het kader van onderzoek hebben geen tot weinig effect gehad op de aantallen broedende meeuwen. Hooguit zouden de toename en afname wat afgetopt kunnen zijn. Vanuit de Vogelwerkgroep Alkmaar e.o. wordt al decennialang gepleit voor een gedoogzone waar meeuwen ongestoord kunnen broeden. Een recent rapport, dat in opdracht van de gemeente Alkmaar is opgesteld, komt tot dezelfde aanbeveling (Klop & Brenninkmeijer 2018). Elders kunnen dan maatregelen genomen worden om broeden te voorkomen, bijvoorbeeld door draden over daken te spannen.

Figuur 3. Trend Kleine Mantelmeeuw in Nederland
(www.sovon.nl/nl/soort/5910).

Dankzegging

Mijn dank gaat in de eerste plaats uit naar mijn medetellers Tom Damm, Hans Grotenhuis, Bert de Haan, Dick IJff, Gerard Langedijk, Maarten Platteeuw, Kees Roobeek en Jeroen van Wetten. De inzet van de vrijwillige brandweer was onmisbaar bij het tellen van de Boekelermeer en Jasper de Haan (die daar ook meetelde) wordt dan ook hartelijk bedankt.

Tellers in de hoogwerker van de brandweer.

Foto: Harry Smit

Literatuur

- Boele A, J van Bruggen, R Slaterus, JW Vergeer & T van der Meij 2018. *Broedvogels in Nederland in 2016*. Sovon-rapport 2018/1. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- Van Dijk AJ & A Boele 2011. *Handleiding SOVON Broedvogelonderzoek*. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- Klop E & A Brenninkmeijer 2018. *Overlast door meeuwen in Alkmaar. V erkenning van oplossingsrichtingen*. A&W-rapport 2464, Altenburg & Wymenga ecologisch onderzoek, Feanwâlden.
- Smit H, M Platteeuw & T Damm 2015. *Broedvogels van het stedelijke gebied van Alkmaar. Resultaten van 2013-2014 vergeleken met drie voorgaande inventarisaties*. Bijzondere uitgave De Kleine Alk, 140 pp.
- Woutersen K 1994. *Heden, verleden en toekomst van de meeuwen in de Kop van Noord-Holland*. Bijzondere uitgave De Kleine Alk 12: 1-42, I-X.

Harry Smit, Emmastraat 43a, 1814 DM Alkmaar, smit51@telfort.nl